

Annukka Valkeapää

Metsäalan uskomuksia horjuttava tutkimustieto ohitetaan helposti

Tutkijoiden näkökulmia metsäntutkimukseen

Tutkimustiedon soveltajana olen pääasiassa hyvin tyytyväinen metsätieteellisen tiedon tasoon. Kokonaan toinen asia on se, miten metsäalalla suhtaudutaan tutkimustietoon.

Metsäalaa sosiaalitutkimuksen näkökulmasta kymmenisen vuotta seuranneena vaikuttaa siltä, että ala on sitoutunut tiettyihin nk. truismeihin. Truismi on yleinen uskomus, jota ei tarvitse erikseen perustella. Metsäalalla keskeinen truismi vaikuttaa olevan, että *kun puu saadaan liikkeelle, kaikki hyvää seuraa*. Hallitusohjelmassakin on nostettu tavoitteeksi 15 miljoonan kuution hakkuiden lisäys. Tämä on volyymin lisäystä, ei vielä ollenkaan arvoa tai muuta yhteiskunnallista hyvää.

Toisaalta olisi mahdollista tarkastella metsiä ekosysteemipalveluiden taloudellisen arvon näkökulmasta. Siinä viitekehyksessä on mahdollista pohdita mm. millaisella metsien käytön tasolla yhteiskunnan kokonaishyöty olisi mahdollisimman suuri. Esimerkiksi työllisyystavoitteita silmällä pitäen on kiinnostavaa, että luontomatkailu työllistää jo nyt Suomessa enemmän kuin massa- ja paperiteollisuus (Suomen biotalousstrategia, s. 9).

Esimerkiksi Metsälain uudistamisen yhteydessä METLAN, TAPION ja SYKEN yhteistoimin tehty Metsälain muutosehdotuksen (17.8.2012) vaikutusten arviointi kertoi yksiselitteisesti, että ”Kokonaisuutena metsälakiehdotus *heikentää* metsäluonnon monimuotoisuuden turvaamista verrattuna voimassa olevaan metsälakiin ja *heikentää* mahdollisuuksia täyttää Suomen kansainväliset sitoumukset ja kansalliset tavoitteet”. Kuitenkin tämä kolmen

utkimuslaitoksen yhteiselvitys kuitattiin ”yksittäisten tutkijoiden näkemyksiksi” ja mm. Maa- ja metsätalousministeriön metsälakia koskevassa tiedotteessa (08.02.2013) kerrottiin ”Toteutuessaan esitys lisää metsänomistajien valinnanvapautta ja vastuuta sekä *turvaa entistä paremmin* monimuotoisen metsäluonnon”.

Tällainen ajattelu- ja toimintatapa tulee ymmärrettäväksi mm. Leena Paaskosken väitöstutkimuksen valossa. Paaskosken kansatieteellinen tutkimus metsänhoitajuudesta kuvaa metsäalaa hyvin kiinteäksi ja yhdenmukaiseksi. Metsänhoitajakunnalle annettiin tehtäväksi huolehtia kansallisuusomaisuudesta ja tämän vastuullisen työtehtävän nimissä ristiriitatilanteissakin on peräänkuulutettu yksimielisyyttä ja yhteishenkeä.

Metsäalalla on siis totuttu yhdenmukaisuuteen. Hyvä puoli on, että suuren luottamuksen vallitessa asiat toimivat sujuvasti, yhteisesti sovittuihin tavoiteisiin sitoudutaan ja asioita on helppo viedä eteenpäin. Toinen puoli yhdenmukaisuudessa on kuitenkin riski ryhmäajatteluun. Ryhmäajattelu-ilmio on kuvattu sosiaalipsykologiassa ensimmäistä kertaa Sikojenlahden maihinnousun yhteydessä selittämään sitä, miten joukko vaikutusvaltaisia henkilöitä oli valmiita lähtemään valtavan riskin sisältävään operaatioon heikolla tiedustelupohjalla ja huonolla valmistautumisella.

Ryhmäajattelua syntyy tilanteessa, jossa samalla tavoin ajattelevien ryhmään kohdistuu ulkoisia paineita tehdä nopeita päätöksiä. Tällaisessa tilanteessa luodaan illuusio siitä, että kaikki ovat samaa mieltä

asiasta ja on olemassa vain yksi oikea tapa toimia. Vaihtoehtojen tutkiminen ja päätöksiin sisältyvien riskien arviointi laiminlyödään, eikä ulkopuoliselle arviolle tai varasuunnitelmille nähdä tarvetta. Vaikka tietoa vaihtoehdoista olisi tarjolla, ainoastaan omaa kantaa tukeva tieto otetaan huomioon ja muu hylätään. Tyypillisesti myös käsitykset muista ryhmistä muotoutuvat stereotyyppisiksi, ja usko oman ryhmän moraaliseen paremmuuteen ja erehtymättömyyteen on vahva. Tämä kahlitsee luovuutta, estää erilaisten näkemysten esille tulon ja erilaisuuden luoman rikkauden.

Yliopistolta käytännön tehtäviin siirryttyäni tämä ryhmäajattelu on tullut varsin näkyväksi. Olen törmännyt usein kiusalliseen käytäntöön, jossa päätetään kollektiivisesti, mitkä tutkimustulokset ovat ns. oikeita. Tutkimustietoa ei metsälalla tyypillisesti käsitellä tutkimustietona, jonka arvioinnissa voidaan pohtia aineiston sopivuutta kysymyksenasetteluun nähden, menetelmien pätevyyttä tai tulosten yleistettävyyttä. Monesti tutkimustulos leimataan oikeaksi, jos se tukee aiempaa metsälalla jaettua näkemystä – ja vääräksi, jos se kyseenalaistaa totuttuja käytäntöjä.

Ihmiselle on lajityypillistä käyttäytymistä omaksumaa omaa kantaa tukeva tieto ja hylätä muu. Kuitenkin kun puhutaan luonnonvarojen ja yhteiskunnan varojen käytöstä sekä suurista päätöksistä ylipäätään, on ensiarvoisen tärkeä tutkia kaikkea saatavilla olevaa tietoa sillä asenteella, mitä tämä uusi tieto merkitsee ja mihin se mahdollisesti vaikuttaa. Näin asioita on mahdollista tarkastella analyttisesti ja pohtia asiallisesti vaihtoehtoisia toimintatapoja. Keskustelusta tulee varsin hankalaa, jos tutkimustietoa ei hyväksytä tutkimustietona vaan sitä arvioidaan sen mukaan, miten se sopii omaan maailmankuvaan. Jotta ryhmäajattelun riskit vältetään, on ensiarvoisen tärkeää altistaa ajatuksia ryhmän ulkopuolisille tahoille. Metsälalle onkin suositeltu ulkopuolisissa arvioissa ns. ajatusten ristipölytystä.

Tänä vuonna hyväksytty Kansallinen metsästrategia 2025 linjaa monimuotoisuuden turvaamisen olennaiseksi osaksi metsien kestävä hoitoa ja käyttöä ja siteeraa nk. kansallista biodiversiteetistrategiaa seuraavasti: ”Tavoitteena on luonnon

monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttäminen vuoteen 2020 mennessä ja luonnon monimuotoisuuden suotuisan tilan varmistaminen vuoteen 2050 mennessä”.

Ryhmäajattelu ja tutkimustiedolta silmien ummistaminen johtaa siihen, että luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämisen tavoitteeseen, johon siis valtio on sitoutunut, hyvin oleellisesti vaikuttava metsälaki uhkaakin vaikuttaa väärään suuntaan. Tutkimustieto lain vaikutuksista biodiversiteettiin yksinkertaisesti ohitettiin. Myös kansallisessa metsästrategiassa käytännön toimet ja tavoitteet luonnon monimuotoisuuden osalta jäivät vaille kunnianhimoa. Toisin sanoen, tähän ei käytännössä sitouduttu.

Kansalaisten mielestä kuitenkin luonnon monimuotoisuuden turvaaminen on tärkein tavoite metsiä koskevassa päätöksenteossa. Sipilän hallitusohjelmaan onkin sisäänrakennettuna konfliktin ainekset: Hakkuiden lisäystavoite yhdistettynä luonnonsuojelurahoitukseen ja METSO-ohjelman rahoituksen rajuun leikkaamiseen johtaa todennäköisesti metsäalan hyväksyttävyyden laskuun ja horjuttaa metsäalan sosiaalista kestävyttä. Tämä voi saattaa Suomen edelläkävijyyden metsäasioissa kyseenalaiseen valoon.

Käytännön toiveena metsäntutkimukselle esitän seuraavaa: Tutkijoilta toivon erityisesti uusien tutkimustulosten valmistuttua tai niiden julkaisun yhteydessä viestintää tulosten käytännön vaikutuksista. Esimerkiksi Luken uutiskirje on erittäin hyvä muoto välittää uusinta tietoa laajalle ja ymmärrettävästi. Tuloksista viestittäessä on hyvä tiedostaa, että tutkimustieto sinänsä ei siis välttämättä vaikuta päätöksentekoon, jos se ei tue alalla vallitsevia uskomuksia. Tällaisia alan perususkomuksia horjuttavista tutkimustuloksista viestittäessä on syytä kirjoittaa myös perustellusti auki, miksi tulos on juuri näin, eikä niin kuin yleisesti on totuttu ajattelemaan. Näin viesti on helpommin hyväksyttävissä ja sillä on paremmat mahdollisuudet vaikuttaa myös päätöksentekoon.

■ Annukka Valkeapää, Metsäasiantuntija, WWF Suomi
Sähköposti annukka.valkeapaa@wwf.fi